

svůj mandát vládní nemohl vykonávat, zabránila při rozhodujícím hlasování tomu, že Dollfuss neoctl se v menšině. Když potom zemřel ještě bývalý kancléř Schober, příslušník opoziční strany velkoněmecké, a byl nahrazen vládním členem Landbundu, s nímž při posledních volbách měli Všeněmci společnou kandidátní listinu, přesunul se poměr sil definitivně ve prospěch křesťanských sociálů a jejich spojenců. Lausanneský protokol mohl pak také býti těsně před rozchodem Národní rady na prázdniny schválen.

Ku konci července byl v Moskvě podepsán pakt o neútočení mezi Ruskem a Polskem, který byl vlastně hotov již o půl roku dříve. K podpisu nedošlo však z ohledu na Rumunsko, které se setkávalo při sjednání podobného paktu s Ruskem s nepřekonatelnou překážkou ve věci Besarabie. Rumuni trvali na zahrnutí besarabského území do integrity, čemuž zase Rusové se chtěli vyhnouti. Konečně Poláci odhodlali se podepsati pakt sami, neboť jim právě v době militarisace Německa velmi záleží na krytí zad na druhé straně a Rusové za konfliktu na dalekém východě mají zájem zcela obdobný. Ratifikace byla však zatím ještě odložena.

Počátkem srpna odstoupila v Jugoslavii vláda Marinkovičova pro chatrný stav zdraví svého předsedy. Jeho nástupce Srškič neznamená však podstatnou změnu režimu, leda utužení dosavadní soustavy pro nezdar pokusů získati opoziční k pozitivnějšímu stanovisku. — V Rumunsku provedeny byly v polovici července nové volby, jež přinesly naprosté vítězství vládě národně-zemědělské. Dosáhla 45% odevzdaných hlasů. V hlavním městě zvítězili liberálové směru Ducova. Předešlá vláda Jorga-Argetoianu dosáhla jen nepatrného zastoupení. Tím byl potvrzen kabinet Vajdy Vojevoda. Jeho úkoly jsou určeny těžkou hospodářskou a finanční situací země.

Ve Španělsku došlo počátkem srpna k pokusu o monarchistický převrat, který však byl zcela nedostatečně připraven a v zárodku potlačen. Určitého významu dodávala mu jen účast generála Sanjurjo, bývalého velitele civilní gardy, který na čas ovládl Sevillu.

V červenci a v srpnu konala se v Ottawě významná hospodářská konference britského imperia, která sice nevedla k vytvoření uzavřeného celku podle koncepce Beaverbrookovy, ale přece jen přinesla značné utužení hospodářských svazků celou řadou preferenčních smluv mezi dominiemi a mateřskou zemí. Zvláštní postavení zaujímal zde delegát svobodného státu irského, který se právě octl s Londýnem v těžkém sporu jednak o poměr ústavní, jednak o placení anuit pozemkové půjčky. Při neústupnosti De Valerově došlo ke skutečné celní válce, poškozující přirozeně obě strany, ale ničící zejména irské zemědělství.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

HENDRIK DE MAN: CESTY TVOŘÍCÍHO SOCIALISMU, Přeložila R. Šternová, Nakl. Orbis, Praha 1932. Politické knihovny řada II., kniha XV. Str. 180, cena 30 Kč.

Po základním díle H. de Mana »Duch socialismu« uvádí k nám čilý nakladatelství Orbis jeho novou knihu. Je velmi blízká knize první hlavně tím, že v ní autor pokračuje v kritice marxismu a ve vyrovnávání se s ním, ale přináší také mnoho nového. Čtenář v ní najde osobitě pojetí socialismu, psychologicky zdůvodněné a filosoficky propracované. Pět kapitol, ve kterých se de Man postupně zabývá filosofickou, kulturní, hospodářskou, politickou a taktickou stránkou socialismu si zaslouží, aby jich politicky myslící člověk nepřešel bez povšimnutí.

Způsobem, jímž zdůvodňuje socialismus, vrací se de Man v podstatě ke Kantovu požadavku lidství, které je samo sobě účelem. Socialistický mravní požadavek nechce vyvozovati jako nějaký zvláštní požadavek třídní, nýbrž jako nárok, který má platnost všeobecně lidskou: »Avšak nárok na to, aby toto osvobození jedné třídy stalo se osvobozením veškerého lidstva, předpokládá, aby cíle a me-

tody tohoto osvobozovacího boje byly zdůvodněny ne zvláštními zájmy, nýbrž všeobecně platnými hodnoceními, aby třídní boj dělnictva byl veden jakožto boj za to, co je lidské v dělníku a za jeho duchové osvobození od kapitalistické mentality. Tedy místo abychom odvozovali socialism z třídního boje, musíme třídní boj zdůvodňovati socialismem.« (11.)

Marxovi patří zásluha, že vybudoval teorii spojující ideu socialismu s ideou třídního boje. Ale vědecké zdůvodňování této teorie, příliš zdůrazňující motivy hospodářské a opomíjející motivy ideové, přivedlo marxismus na zcestí a způsobilo, že pro dnešní skutečnost je Marxova nauka stanoviskem překonaným. Příčinná teorie marxistická vykonala své poslání tím, že postavila socialismus na pevnou půdu reálních požadavků, zbavujíc jej tak nezdravého utopismu, dnes však už nevyhovuje.: »Musíme se osvobodit od marxismu ne proto, že nestačil na svůj úkol, nýbrž proto, že ho naplnil.« (35.) De Man proto proti Marxově řadě: kapitalism — třídní boj — socialism staví řadu: etické hodnocení — socialism — třídní boj. Je zřejmé, že se tím dostává na opačný pól ortodoxního historického materialismu. A opět tu z jeho slov zaznívá Kant, když praví, že »socialism má od svých přívrženců žádati, aby žili podle mravních norem, ne proto, že jsou členy strany, nýbrž proto, že jsou lidmi.« (51.)

Za hlavní socialistický problém současné doby považuje autor boj proti zatlačení socialistických motivů motivy kapitalistickými. Je to volání po prohloubení nauky o účelu a hodnotách oproti jednostrannému zdůrazňování motivů zájmu a moci. Myslím, že toto etické hledisko je pro autorovo stanovisko nejprůzračnější. Zvláště pak vyzdvihuje důležitost čtyř bodů: požadavek hospodářské demokracie, boj proti válce, boj proti byrokratisaci a boj proti kulturnímu změšťáčtění.

Druhá část knihy je věnována *poměru socialismu a kultury*. I tu přiznává de Man Marxovi zásluhu, že jednostrannost idealistického výkladu uvedl na pravou míru svým učením o spojitosti hmotných a kulturních zjevů a o důležitosti hospodářských podmínek pro všechny společenské jevy. Nesouhlasí však s thesí, že kulturní poměry jsou pouhým odleskem poměrů hospodářských. Vycházejí z rozporu mezi tím co jest a tím co chceme (rozpor mezi civilizačním stavem a kulturním cílem) praví: »Podstatou kultury je výroba nových hodnot, podstatou civilizace je potřeba existujících hodnot. Každá vzestupná kultura je pracovní kultura, každý civilizační kulturní úpadek znamená přechod od kultury práce ke kultuře požitku.« (71.) Pod tímto zorným úhlem vidí de Man dnešní kulturní krizi jako rozpor mezi dále působícím principem a výtvozem tohoto principu: i socialismus vyrostl na těže základně jako jím potíráný řád. Bystrou analysou ukazuje autor na zajímavý sociologický zjev, že vznik socialistických ideí dlužno hledati jedině v měšťácké kultuře. Neboť: »Moderní socialism není, jak věří marxism, výsledkem jednoduché dialektiky proletářského třídního boje, nýbrž výsledkem dvojité dialektiky zájmového a ideového boje. Zájmový boj vzniká ze vzrůstajícího napětí mezi hmotnými potřebami, jež kapitalism se svými civilizačními průvodními zjevy probouzí v masách, a stupněm uspokojení, jehož těmto potřebám poskytuje. Ideový boj vzniká ze vzrůstajícího rozporu mezi sociálním úsilím o dokonalost, obsaženým v hnacích silách buržoasního kulturního tvoření — křesťanství, humanismu, demokracii — a sociální skutečností kapitalismu.« (83.) Moderní socialismus se opírá o tři základní hesla: demokracie, lidskost a pracovní kultura. Demokracií rozumí náš autor takový politický řád, v němž by zásada dědičné nadvlády byla vystřídána důsledně prováděnou zásadou výběru vůdců. Podle něho mnohem více odpovídá pravdě řekneme-li, že demokracie je stále ještě nesplněným ideálem, než když budeme tvrditi, že jest to útvar zestárlý a přežilý. Pokud se lidskosti týká: De Man vyčítá západní kultuře, že se zpronevěřila zásadám humanismu a světoobčanství. Jen tak bylo možné, aby se životním ideálem mnohých stal příjem bez práce. A přece jest nutné, aby všechny společenské vztahy byly uspořádány nikoliv podle zásad majetku, nýbrž podle zásad práce, rozhodující není vlastnictví, nýbrž funkce.

V kapitole třetí zabývá se autor *poměrem kapitalismu a socialismu*. Věren svému přesvědčení, že, má-li se socialistickému hnutí dostat náležitě průbojnosti, musí být zdůvodňováno motivy všeobecně platnými a ne kausálním sepětím, platným jen pro určitý prostor a pro určitý čas, autor činí výtku

některým teoretikům, kteří socialism pojímají prostě jako protikapitalismus. Proti nim namítá, že socialism byl již dávno před kapitalismem a že i v dnešním socialistickém hnutí jsou patrné podněty, které se nestaví proti formě kapitalistického hospodářství, nýbrž proti jeho průvodním zjevům, které svým vznikem patří rovněž do období předkapitalistického. Socialismus je protikapitalistický, ale jen potud, pokud je dnešní sociální skutečnost kapitalistická. Nesmí se právě zapomínat na to, že je mnoho v dnešním socialismu, co není protikapitalistické. Zajímavou psychologickou a sociologickou analýsou odhaluje de Man prameny protikapitalistického hnutí mas a vyjadřuje je úhrnně známým už výrazem: *komplex sociální méněcennosti*. Neopomíjí při tom objasniti své vlastní stanovisko a vytknouti, v čem se liší od Marxe.

Socialism a národní fašismus je název části čtvrté. Také tu se naskytá de Manovi příležitost, aby upozornil na nesprávnost Marxovy prognosy: »i když vede hospodářský vývoj k zproletarisování a zbědačení, tedy z toho ještě nenásleduje, že se stejnou, přirozeně zákonitou nutností musí nastati odpovídající tomu vzrůst proletářského třídního vědomí.« (125.) Dnešní skutečnost nám naopak ukazuje něco jiného: národně fašistické voličstvo se rekrutuje většinou z vrstev zproletarisovaných anebo zproletarisováním ohrožených. Pokračující industrialisace zvyšuje sice závažnost hospodářské krise, ale přestává také rozmnožovat počet průmyslových proletářů. Vzdělává se počet nezaměstnaných, ale ne dělníků. Zato v kancelářích přibývá stále více »proletářů s tvrdými límci«. Dochází tak k bizarnímu faktu, že fašismus, který je politickým důsledkem vývoje, Marxem předpověděného, hlásá současně heslo: proti marxismu! a že, přesto že se tváří revolučně a protikapitalisticky, je politicky nejsilnějším odpůrcem socialismu. Způsob, jímž de Man vysvětluje paradoxnost tohoto zjevu, prozrazuje zkušenost a bystrost vědecky poučeného sociálního psychologa. »U proletáře v tuhém límci je právě charakteristické, že nechce být proletářem, a chce jím být tím méně, čím více jím jest. Co platí o proletáři v tuhém límci, to platí tím více o těch vrstvách vlastního středního stavu — zejména starého středního stavu samostatných maloobchodníků a úředníků — jež odjakživa měl stupeň svého sociálního postavení a své společenské sebeúcty podle vertikální vzdálenosti, která je dělí od průmyslového proletariátu, jakožto nižší společenské vrstvy.« (125.) A pociťující živě komplex odstrčenosti a sociální méněcennosti, hledají nějakou oporu, již by povzbudili ohrožené vědomí své společenské sebeúcty. Tuto oporu nacházejí v *nacionalismu*, který je pro ně »ventilem pro sociální pocit méněcennosti« a převádějí při tom příčiny svého nepříznivého společenského postavení na motivy, které s vlastní podstatou tohoto jevu nemají nic podstatného. Tak dlužno viděti ve vlně fašistického nacionalismu snahu po vyrovnání znehodnocené kolektivní sebeúcty, utrpené na poli sociálním, nějakým plus na poli národním. (134.) Tajemství úspěchu fašistického hnutí vidí de Man — vedle jeho novosti — hlavně v tom, že dovedlo využití politických pudových sil, jež socialismus zejména v poslední době opomíjel; jsou to: pud k utopismu, potřeba bezohledné kritiky institucí, pud mas k přímé aktivitě a potřeba vůdcích osobností. Fašismus se však dopouští základního omylu domnívá-li se, že otázka sociálního a politického vůdcovství bude rozřešena zničením demokracie. De Man věří v opak: . . . já věřím, že více vůdců předpokládá více demokracie. Pak ale ovšem to musí být demokracie, která se nebojí prorazit zestárlý aparát více méně nedostatečně parlamentně kontrolovaného byrokratismu vestavbou nových lokálních a odborných samosprávných buněk. (145.)

Problému demokracie, principu výběru a otázky vůdcovství jest věnována také poslední část: *Masy a vůdce*. I v té nejdokonalejší demokracii je poměr vůdců a mas poměrem mocenským. Ale proti podřízenosti, založené na stavovské a dědičné hierarchii, jest podřízenost mas vůdcům v demokracii založena na vzájemné závaznosti; dřívější strach před feudální šlechtou nebo absolutistickým králem jest vystřídán vědomým podřízením se mas vůdcům, kteří naopak jsou zase vázání odpovědností. A poučen opět vědeckými výsledky sociální psychologie stanoví de Man typ moderního vůdce takto: »Správně se mi zdá být pojetí vůdce jakožto ideálu jáství, jakožto symbolu osobnosti, jímž promítá masa svá vlastní přání. Avšak toto promítání ideálu, to je představy cíle, děje se na obou

stranách. Stejně jako vůdce mase, tak i masa vůdci představuje směr cíle.« (167.) Jenom tak bude možné uskutečnit demokratickou aristokracii, která nebude vládou rodu, nýbrž vládou nejlepších. V ní nebude vůdce sloužit mase, nýbrž pravdě. »Antinomie ducha a moci rozřeší se v činnosti, která přeměňuje ducha v moc.« (178.)

Dr. Ant. Obrdlík.

BIBLIOGRAFIE.

ČESKÁ.

- Bulgakov* (V.). — Tolstoj, Lenin, Gandhi. V Slaném, Kom. Neubert, Praha 1932. 41 str.
- Clark* (J. B.). — Základy národohospodářské teorie a jejich použití na moderní problémy průmyslové výroby a hospodářské politiky. V Praze, Čes. spol. národohospodář. 1932. 443 str.
- Dorazil* (Ot.). — Kapesní historická příručka. (Dobry přehled územního vývoje všech států svět., dále poměrů hospod., pol. a soc., náboženství, vědy a umění. Obsah. též chronol. přehled od nejst. dob do doby poválečné a přehled panovníků evropských států. S 79 mapkami. — Praha VI., Čsl. červ. kříž, Nekladova 34 n. 1932. 283 str. 18.—.
- Fisher* (L.). — Sebevražednost a armáda. Praha 1932. 31 str. 6.—.
- Gide* (Ch.). — Zásady národního hospodářství. Podle 26. franc. vyd. Praha, Kom. Souček 1932. 487 str.
- Hříbek* (J.). — Mandžusko, země budoucnosti. Praha 1932. 72 str. 8.—.
- Janin* (M.). — Milan Rastislav Štefánik. V Praze, Orbis 1932. 103 str. 24.—.
- Krise* (Zemědělská) a její projednávání v Zemědělské Jednotě ČSR. V Praze 1931. 84 str. 5*70.
- Medek* (R.). — Pout do Československa. III. Stará bráda. V Praze, Otto 1932. 316 str. 75.—.
- Merkl* (A.). — Obecné právo správní. Díl II. Praha, Orbis 1932. 244 str.
- Olbracht* (I.). — Země bez jména. Reportáže z Podkarpatska. Praha, Girgal 1932. 92 str.
- Páta* (J.). — Štěpánek (V.). — Slovanstvo a Tyršova myšlenka. V Praze, Čsl. Obec Sok. 1932. 103 str. 10.—.
- Peška* (Zd.). — Národní menšiny a Československo. V Bratislavě, Kom. Řivnác v Praze 1932. 233 str.
- Remmele* (H.). — Na prahu druhé pětiletky. V Praze, Borecký 1932. 308 str. 45.—.
- Slovník veřejného práva československého*. Sv. II. Brno, Rohrer 1932. 1202 str.
- Soušek* (J.). — Šmejkal (E.). — Buditelské snahy před Tyršem. Tyrš v politickém zápase českého národa. Brno, Mor. legionář 1932. 61 str.
- Švamberg* (G.). — O zdravotní našeho peněžnictví. Mravní, hospodářské, odborné. Syst. výklad nového zákona upravujícího naše peněžnictví. Praha, Prota 1932. 190 str. 25.—.
- Základy marxismu — leninismu*. II. Praha, Borecký 1932. 155 str.

ANGLICKÁ.

- Berkelbach* (A.) — *Hutton* (D. Q.). — The pinch of plenty. The world agrarian crisis. Sidgwick & Jackson 1932. 172 str. 3/6.
- Campbell* (T. D.). — Russia: Market or Menace? Longmans 1932. 7/6.
- Counts* (G. S.). — Bolshevism, Fascism and Capitalism. Oxford U. P. 1932. 11/6 plus 25 per cent.
- Cummins* (E. E.). — The labour problem in the United States. Macmillan 1932. 857 str. 18/.
- Dennis* (L.). — Is Capitalism dead? Harpers 1932. 328 str. 10/6.
- Dobb* (M.). — On Marxism to-day. Hogarth P. 1932. 48 str. 1/6.
- Doliser* (T.). — Tragic America. Constable 1932. 412 str. 10/.
- Hudson* (M. O.). — Progress in international organisation. Oxford U. P. 1932. 7/ plus 25 per cent.
- Maxwell* (D. W.). — The principal cause of unemployment. Williams & N. 1932. 279 str. 7/6.
- Moore* (W. G.). — France and Germany. An introduction to the European problem. S. C. M. 1932. 154 str. 2/6.
- Pape* (A. G.). — The alternative to Communism. The new political fellowship. Palmer 1932. 126 str. 2/6.
- Philip* (A.). — India, a foreign view. Sidgwick 1932. 260 str. 10/6.
- Renatus* (K.). — The twelfth hour of Capitalism. Allen & U. 1932. 262. str. 7/6.
- Thompson* (E.). — A letter from India. Faber 1932. 162 str. 5/.
- Tyson* (G.). — Danger in India. Murray 1932. 133 str. 3/6.
- Zimmer* (A.). — The prospects of Democracy. Chatto & Windus 1932. 375 str. 5/.

FRANCOUZSKÁ.

- Activités* (Les grandes) de la Société des Nations devant la pensée chrétienne. Spes 1932. 208 str. 15 fr.
- Alter* (V.). — Comment réaliser le socialisme? Valois 1932. 15 fr.
- Bayet* (A.). — Le radicalisme. Valois 1932. 15 fr.
- Chabannes* (J.). — Mitropa. Valois 1932. 15 fr.
- Chadourne* (M.). — L'U. R. S. S. sans passion. Plon 1932. 224 str. 15 fr.
- Codresco* (Fl.). — La Petite Entente. 2 vol. 2. éd. Edit. contemp. 1932. 60 fr.